

22.04.2016

Соколовський Б.

На старому возі далеко не заїдемо. Українська наука вимагає термінової уваги держави

Світовий досвід показує, що успішно розвивалися лише ті країни, де відбувалися перетворення на основі власних наукових розробок та були враховані досягнення світової науки й технологій. Ті ж країни, які не розвивали свою науку, а лише запозичали чужі розробки, зокрема для наукового обґрунтування реформ, якийсь час процвітали і забезпечували блага своїм громадянам, а потім зникали... Теперішня Україна в цьому плані схожа, на жаль, на другий варіант ([Україна молода](#)).

Уперше в теперішній незалежній Україні набув чинності Закон України про наукову і науково-технічну діяльність від 13 грудня 1991-го, де 34-та стаття передбачала бюджетне фінансування науки не менше 1,7 % від річного ВВП. Відтоді практично щороку в цей закон вносилися численні зміни і доповнення, які ніяк не відбивалися на рівні фінансування науки за рахунок державного бюджету. Врешті-решт 26 листопада 2015 р. було ухвалено новий Закон України про наукову й науково-технічну діяльність, де статтею 48 також передбачалося бюджетне фінансування науки і техніки на тому ж рівні – не менше 1,7 % ВВП за рік.

Реально ж, починаючи з 1992 р. й досі, в Україні на фінансування науки й технологій виділяли з державного бюджету на порядок менше, ніж передбачав закон, – за залишковим принципом. Не набагато більше також надходило на розвиток вітчизняних науки і технологій від промисловості, що в підсумку було приблизно значно менше, ніж у середньому в країнах ЄС, не кажучи вже про світових лідерів розвитку. Варто відзначити також, що за цей час в окремих центральних органах влади, на жаль, зникли підрозділи, які були вповноважені забезпечувати науково-технологічний розвиток галузей, регіонів та нашої держави в цілому. У зв'язку з цим мимоволі виникає питання: «У якому вигляді ми плануємо колись інтегруватися в ЄС і чи плануємо?».

Багато енергії та зусиль свого часу докладали міністри науки і освіти В. Кремень, С. Ніколаєнко, І. Вакарчук, С. Квіт, колишній голова ДКНТ С. Рябченко та їх заступники для того, щоб збільшити фінансування розвитку українських науки і технологій (тих, хто свідомо валив цю галузь, не варто й згадувати). Тепер ця місія належить Л. Гриневич. Важка ноша.

Тут варто наголосити, що від названих осіб далеко не все залежало й залежить. Певною мірою незадовільний обсяг фінансування розвитку в

Україні науки і технологій визначався скромністю науковців та їх невибагливістю. Але це лише певною мірою.

Грошей у бюджеті справді надто мало, а потреби галузей великі. З іншого боку, такий стан справ з українською наукою сприяє антидержавній тривалій кампанії проти України. Адже національна наука – одна з найчутливіших галузей у цьому контексті.

Беручи до уваги сучасні українські реалії, є небагато шляхів збільшення фінансування українських науки і технологій. Для цього в жодному випадку не можна скорочувати фінансування інших статей видатків. Один зі шляхів збільшення бюджетних видатків на науку та інші пріоритетні галузі – за рахунок детінізації економіки, що, у свою чергу, могло б сприяти збільшенню дохідної частини бюджету загалом.

Мабуть, є й інші шляхи. Тут влада має вибір. Водночас, варто зазначити, що найпростіший спосіб забезпечення збільшення дохідної частини бюджету – використати досвід активістів Народного руху України початку 90-х років минулого століття, коли завдяки їхній активності була мінімізована контрабанда на прикордонних переходах.

За будь-яких обставин, негайно потрібно визначити пріоритетні галузі в Україні, які мають бути дофінансовані з метою гарантій існування та розвитку держави і суспільства. Наприклад, охорона здоров'я, наука і технології, інформаційно-роз'яснювальна робота тощо. Після такого визначення, в разі надходження додаткових коштів, вони відразу мають бути переспрямовані для витрат за пріоритетними напрямками без усяких домовленостей та інших непрозорих речей. Тобто без корупційних ознак.